

Social konsekvensanalys

FÖR DETALJPLAN FRIHAMNEN ETAPP 1, SAMRÅDSHANDLING

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Rapporten är framtagen av Sweco genom
Elisabet Ebeling - uppdragsledare
Camilla Pärlbäck – medverkande
Elina Friberg – medverkande
Emma Andersson - medverkande

1. Sammanfattning

Denna sociala konsekvensanalys omfattar detaljplanen för Frihamnen etapp 1. En social konsekvensanalys sätter människan i fokus och analyserar hur den planerade strukturen skapar möjligheter för det sociala livet för olika grupper. En del av insamlingen av underlag har skett genom dialog med en grupp vuxna. Analysen visar på följande sociala konsekvenser:

Sammanhållen stad

Kvarterstrukturen möjliggör ett övergripande nät av stråk och kopplingar med olika valmöjligheter, vilket är en faktor för trygghet. Det är dock långa avstånd inom området vilket kan minska tillgängligheten och göra att områden upplevs som mer privata. Planen ger goda möjligheter att tilltala många genom offentliga platser och grönområden samt lokaler för verksamheter. Dock kan området upplevas som inåtvänt då många verksamheter planeras i de centrala delarna. Planen visar inte lika tydligt som för landområdena, vad vatten- och strandområden kan användas till. Strukturen för kollektivtrafik är otillräcklig för många grupper på grund av långa avstånd. Planen ger goda förutsättningar för en tät och upplevelserik stadsmiljö, samtidigt som det finns en risk för segregering om inte kopplingar till omgivningen blir tillräckliga. Detta är särskilt viktigt under etapp 1 då området kommer att omges av tomma ytor. De platsskapande aktiviteter som nu genomförs kommer att spela en stor roll för att utveckla och etablera kopplingar mellan Frihamnen och övriga Göteborg. Det finns goda förutsättningar för service i Frihamnen – så goda att det finns risk för att utbudet kan utarmas på andra platser, exempelvis gällande sjukhus och handel. Detaljplanen ger förutsättningar för varierade bostadsformer och prisklasser men garanterar det inte. Även här finns en risk för segregering. Det finns bra möjligheter för socialt hållbara arbetsplatser genom kollektivtrafik, funktionsblandning och grönytor.

Samspel

Blandningen av bostäder och verksamheter ger bra förutsättningar för trygghet i det offentliga rummet. Den stora skalan på bebyggelse och gator kan dock bidra till otrygghet genom att delar av den offentliga miljön blir opersonlig. Det är en utmaning att skapa ett gott lokalklimat, främst i parkerna på pirerna. Det kommer också att bli nödvändigt att skapa skugga på många offentliga platser. Planen möjliggör både privata, semiprivata och offentliga rum, men det finns en risk att offentliga rum på pirerna upplevs som mer privata på grund av avstånd dit. Stråk genom Frihamnen kommer att bli attraktiva för träning och rekreation om man har flera vägar att välja på och om det finns målpunkter längs vägen. Med ett flöde genom området ökar tryggheten. Jubileumsparken kommer sannolikt att bli en av de största målpunkterna i Frihamnen, dock är avstånden dit stora och parken bedöms bli otillgänglig för vissa grupper. Jubileumsparken omges av vatten och saknar verksamheter, vilket kan bidra till otrygghet.

Vardagsliv

Närheten till vatten är både en tillgång och ett orosmoment. Det finns många goda exempel på hur kajer kan utformas för trygghet. Planen bedöms få positiva konsekvenser för miljö och hälsa då den främjar gång och cykeltrafik. En risk med de långa och raka gångfartsgatorna i planen är att bilar inte håller gångfart. Det är positivt att skolorna ligger nära kollektivtrafik. Föräldrar kommer dock att fortsätta att skjutsa sina barn ändå, vilket måste kunna ske på ett

trafiksäkert sätt. Att all parkering planeras ske i p-hus i utkanten av området kan hindra vissa grupper från att kunna bo i området, exempelvis funktionshindrade. Fördelar med att skolor och andra verksamheter samnyttjar lokaler är att det ger möten och underlättar vardagslivet. Samtidigt finns nackdelar ur barnperspektiv, främst gällande trygghet och tydlighet i utemiljön.

Identitet

Planen ger förutsättningar att bevara de delar av Frihamnens identitet som befintliga byggnader, pিরer och vattenkontakt förmedlar. Öppenhet och flexibilitet bevaras genom bland annat Jubileumsparken och om platsskapande aktiviteter får fortsätta. Det kommer att vara avgörande för en positiv identitet i Frihamnen att området också vänder sig utåt och upplevs som välkomnande.

Avslutningsvis ger denna sociala konsekvensanalys rekommendationer för den fortsatta revideringen av detaljplanen, för att ytterligare stärka social hållbarhet i Frihamnen.

Innehåll

1. Sammanfattning	2
2. Inledning	5
3. Bakgrund	6
3.1 Detaljplan för Frihamnen, etapp 1	6
3.2 Social konsekvensanalys för Frihamnen	8
4. Syfte och metod	11
5. Avgränsning	12
6. Inventering	14
6.1 Förslag till detaljplan	14
6.2 Dialog med vuxna	15
7. Konsekvensanalys	17
7.1 Sammanhållen stad	17
7.1.1 Stadsdel	17
7.1.2 Stad	18
7.2 Samspel	22
7.2.1 Närmiljö	22
7.2.2 Stadsdel	23
7.3 Vardagsliv	25
7.3.1 Närmiljö	25
7.3.2 Stadsdel	26
7.3.3 Stad	27
7.4 Identitet	27
7.4.1 Stadsdel	28
8. Slutsatser	30
8.1 Rekommendationer för revidering av detaljplanen	30
8.1.1 Sammanhållen stad	30
8.1.2 Samspel	31
8.1.3 Vardagsliv	31
8.1.4 Identitet	32
8.2 Fortsatt arbete efter etapp 1	32
8.2.1 Sammanhållen stad	32
8.2.2 Samspel	32
8.2.3 Vardagsliv	33
8.2.4 Identitet	33
9. Referenser	34
10. Bilaga	35

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

2. Inledning

Området Frihamnen som ingår i stadsutvecklingsprojektet Älvstaden¹ ses som en av projektets viktigaste nycklar. Här ska Göteborgs innerstad växa över Göta älv för att knyta samman Södra och Norra Älvstranden. I och med sin lokalisering spelar Frihamnen en viktig roll för att binda ihop staden fysiskt och mentalt. Området Frihamnen är idag till stora delar outnyttjat. Det är framförallt ett verksamhetsområde med avsaknad av bostadsbebyggelse.

Göteborgs Stad arbetar för att det i framtiden ska bo runt 15 000 personer i Frihamnen och att lika många ska arbeta där.

Området kommer att utvecklas under många års tid och ta olika form och uttryck under processen. Redan idag sker platsskapande aktiviteter i Frihamnen såsom odling, offentligt bad och dansevenemang. Att gå från ett glest verksamhetsområde till en tät innerstad är en utmaning och en lång process som kommer att innebära förändringar och konsekvenser i olika omfattning under en lång tid och för människorna i staden.

Göteborgs stad arbetar för att stärka sociala aspekter när miljöer i staden planeras. I utvecklingsarbetet av nya stadsdelar där människor ska bo och verka behöver det sociala perspektivet genomsyra hela planeringsprocessen. För Frihamnen har tidigare en social konsekvensanalys genomförts i programskedet.

Denna sociala konsekvensanalys omfattar detaljplanen för Frihamnen etapp 1.

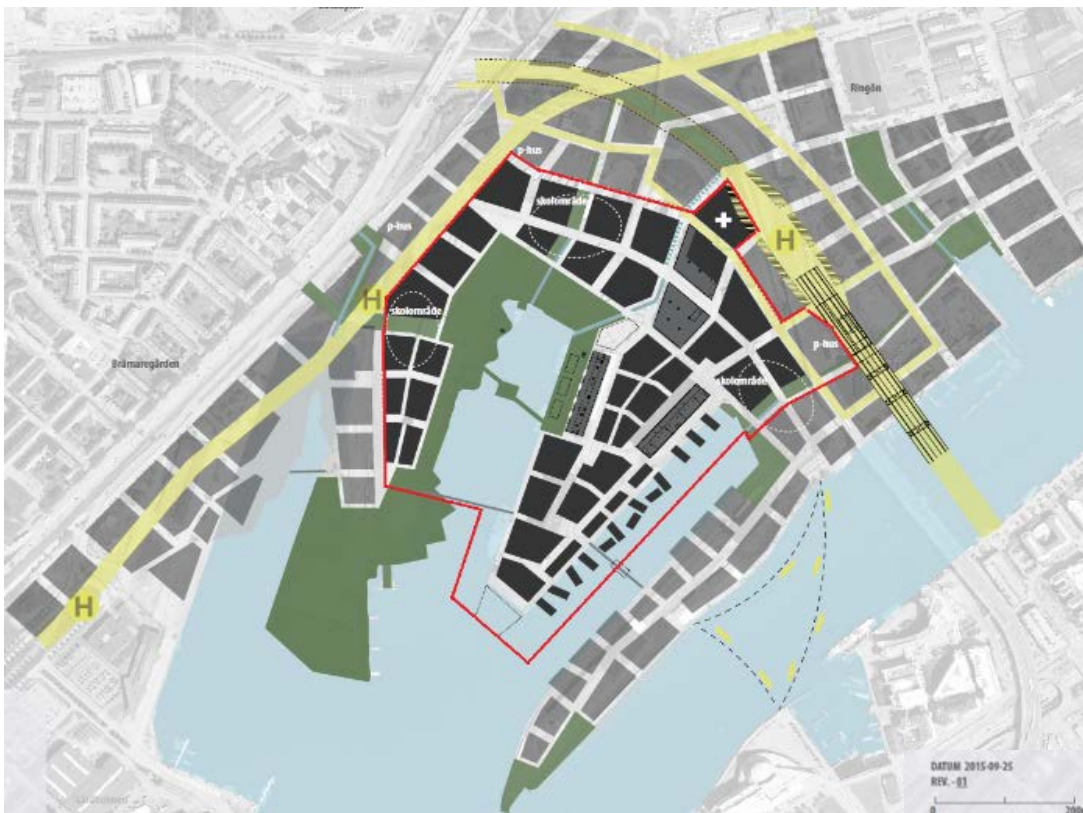
---

¹ <http://alvstaden.goteborg.se/>

3. Bakgrund

3.1 Detaljplan för Frihamnen, etapp 1

Arbete med en ny detaljplan för Frihamnen, etapp 1, pågår för en del av området och bygger på *Program för Frihamnen och del av Ringön*². Planeringen utgår från tidigare framtagen vision, *Vision Älvstaden*³. Detaljplanen ska möjliggöra första etappen i en framtida utbyggnad av den nya stadsdelen med bostäder, service, parker och verksamheter. Den första etappen av utbyggnaden är planerad till Göteborgs 400-årsjubileum år 2021. Då ska 1000 bostäder och arbetsplatser stå klara och Frihamnen ska få en jubileumspark i anslutning till älven. Frihamnen beräknas vara utbyggt år 2035 och då ska det finnas cirka 15 000 nya boende och lika många arbetsplatser i området.

Figur 1: Strukturplan för detaljplan Frihamnen, etapp 1 (rödmarkerat). Arbetsmaterial 2015-09-26.

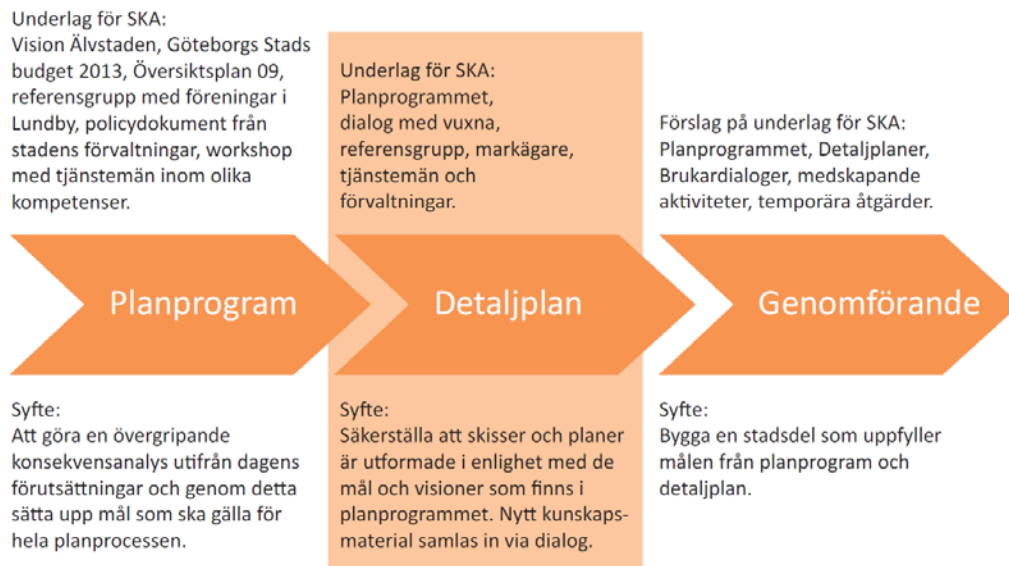
² Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2014a

³ Göteborgs stad, 2012

3.2 Social konsekvensanalys för Frihamnen

I den sociala konsekvensanalysen som togs fram för programskedet inventerades området enligt den kunskapsmatris som används av Göteborgs Stad vid social konsekvensanalys (se kapitel 4 Syfte och metod). Utifrån gällande styrdokument diskuterades sedan en målbild för utvecklingen inom Frihamnens planområde. Sist påpekades eventuella utmaningar och konsekvenser som kan uppstå och vilka aspekter som är viktiga att ta hänsyn till under planprocessen.

Figur 2: Det sociala perspektivet i planeringsprocessen.

En social konsekvensanalys som sätter människan i fokus och som analyserar hur den planerade strukturen skapar möjligheter för det sociala livet, tas nu fram även i detaljplaneskedet. De analyser som finns sedan tidigare kan nu fördjupas och konkretiseras. Samtidigt tas också en barnkonsekvensanalys (BKA)⁴ fram.

Denna sociala konsekvensanalys av detaljplanen utgår från en så kallad strukturplan, som är ett sätt att visa övergripande strukturer för hus, gator, offentliga rum och vatten i detaljplanen. Den sociala konsekvensanalysen sker parallellt med arbetet med att färdigställa detaljplanen. I fortsättningen kallas planen för detaljplan i denna rapport.

Den sociala konsekvensanalysen för detaljplan för Frihamnen, etapp 1, utgår ifrån de mål och den inriktning som pekats ut i *Sociala konsekvensanalys – Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*⁵, se sid 8.

Målet om att *Skapa goda förutsättningar för barn i staden* hanteras i BKA.

⁴ Sweco, 2015

⁵ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2014b

MÅLBILD OCH INRIKTNING UTIFRÅN SOCIAL KONSEKVENSANALYS – UNDERLAG TILL PLANPROGRAM FÖR FRIHAMNEN OCH DELAR AV RINGÖN

Blandade bostadsformer

Frihamnen ska kunna erbjuda en stor variation och blandning i bostadsbeståndet. Det ska finnas olika upplåtelseformer, lägenhetsstorlekar, prisnivåer och en variation i arkitektur och funktion. Genom att skapa en testarena för innovativa bostadslösningar kan många olika alternativ utvecklas och testas. Frihamnen ska byggas tätt och få en innerstadskaraktär vilket sätter ramar för bostädernas utformning och gestaltning. Ett blandat boende är viktigt för att skapa en mångfald och en social sammanhållning och motverka segregande effekter.

En livfull och öppen stadsmiljö

Stråk, mötesplatser och offentliga rum planeras på ett sätt som skapar ett dynamiskt stadsliv året runt under dygnets alla timmar. Livet mellan husen ska vara synligt och mänskliga aktiviteter får ta plats. Det ska finnas ett varierat utbud av mötesplatser och kulturella inslag för alla åldrar. Frihamnens identitet ska få växa fram genom en öppen dialog, delaktighet och medskapande. Det ska finnas en bred representation av olika kulturer och en mångfald av människor och uttryck.

Offentliga rum och gröna miljöer

Parkmiljö och offentliga rum ska vara tillgängliga för en bred målgrupp genom att mångfald i funktion och uttryck säkerställs. Jubileumsparken ska vara tillgänglig och trygg för alla göteborgare. Det ska skapas ett nät av många små gröna platser kopplade till de större parkerna och till vattnet. Olika stora grönytor bör finnas i anslutning till bostäder, arbetsplatser samt offentliga rum och knutpunkter. Parker och grönytor är viktiga för att skapa ett gott lokalklimat och skydda från hårt väder och översvämningar.

Möta vattnet på ett givande och säkert sätt

Allas tillgång till älvstränderna och kanalerna ska säkerställas. Ett levande vattenrum med många olika sätt att nyttja älven är en viktig del i Frihamnens utveckling. Alla ska ha möjlighet att komma nära vattnet och det ska finnas en variation gällande aktiviteter och platser längs älven. Vatten kan även berika stadsrummet genom konstnärliga, pedagogiska eller hälsofrämjande inspel.

Knyta samman Frihamnen med kringliggande områden och staden fysiskt och mentalt

Barriäreffekterna från trafikleder och oanvända/avstängda ytor måste arbetas bort. Nya kopplingar mellan Frihamnen och närliggande områden i Lundby behövs lika väl som flera sammanhängande stråk över älven och in mot stadskärnan. Vi ska ta vara på de strukturer som finns och bygga vidare på befintliga sociala sammanhang. En utvecklad kollektivtrafik är avgörande för att Frihamnen ska vara en fungerande stadsdel med minskat bilberoende. Hållplatser bör utformas som attraktiva mötesplatser i stadens rum.

Skapa goda förutsättningar för barn i staden

God infrastruktur och kvaliteter för barn och unga ska föras med i planeringen.

Skapa goda förutsättningar för seniorer och funktionshindrade

Både bostadsmiljöer och offentliga rum ska ta hänsyn till människors olika förutsättningar och behov. Anpassade bostäder och aktiviteter ska finnas där ett socialt samspel och individens bästa står i fokus. Infrastruktur och trafik ska utformas med god orienterbarhet, korta avstånd och utan hinder.

Sociala referensramar i ett nybyggt område

Identitet och upplevelse skapas av de sociala avtryck som finns synliga. Vi måste låta människorna influera stadsrummet och skapa nya sociala spelrum. När Frihamnen bebyggs är det viktigt att bevara ytor för publika tillställningar och vara öppna för, stödja och ge plats för tillfälliga åtgärder och initiativ.

Hållbara och funktionella arbetsplatser

Att stärka Göteborgsregionens näringslivsutveckling är en utmaning i att förstå vad som krävs för att stärka befintliga och stimulera nya eller kompletterande näringar. Det måste finnas en mångfald och variation av verksamheter och företag för att skapa ett levande näringslivsklimat. Arbetsplatserna ska främja en hälsosam och fungerande vardag för de anställda.

Jämställd och jämlik fysisk planering

För att Frihamnen ska kunna bli en plats för alla göteborgare krävs en medvetenhet om olika sociala, ekonomiska och kulturella strukturer och förutsättningar i samhället. Det är viktigt att anpassa både deltagandet i planprocessen och fysiska strukturer i stadsrummet så att alla har lika rätt till staden.

En hållbar stadsmiljö som uppmuntrar till en hälsosam livsstil

Planeringen och utvecklingen av Frihamnen ska verka för att uppfylla Göteborgs miljömål och skapa hälsosamma skyddade miljöer. Det ska skapas en stadsmiljö där det finns ett stort utbud av hållbara alternativ, där det är nära till det vi behöver i vardagen och lätt att ta sig fram utan bil.

Dialog och deltagande

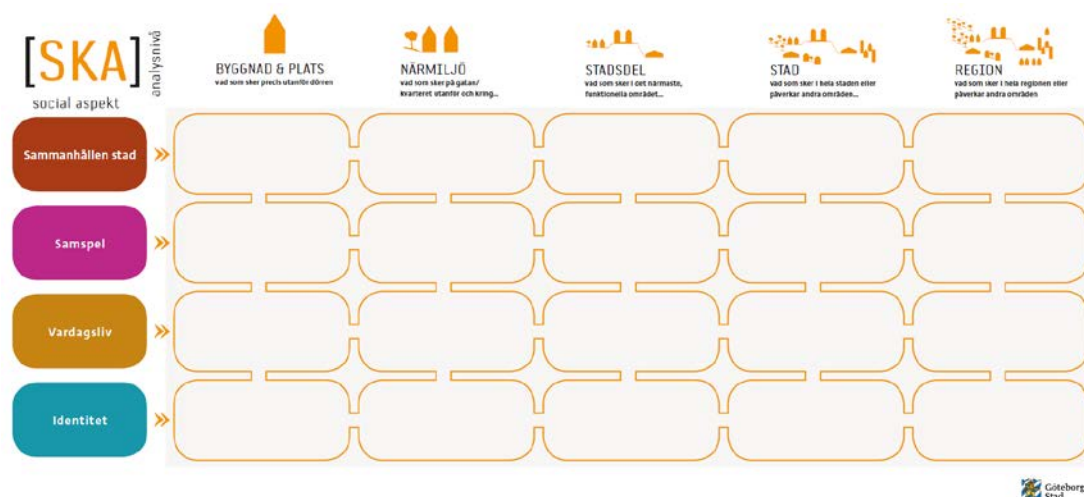
I Vision Älvstaden står att delaktighet och öppenhet ska präglade alla processer och att dialog är ett viktigt verktyg som kan bidra till att skapa en långsiktigt hållbar utveckling av Älvstaden. Frihamnen ska formas utifrån hela stadens perspektiv där öppenhet ska finnas för olika initiativ och idéer och alla ska kunna engagera sig i utvecklingen.

4. Syfte och metod

Syftet med denna sociala konsekvensanalys är att analysera detaljplanen för Frihamnen etapp 1 utifrån människans perspektiv, och föreslå justeringar av planen för ökad social hållbarhet. Fokus i arbetet är att samla in kunskap genom dialoger med olika grupper av människor och att löpande ge inspel i arbetet med planen. Denna rapport är en dokumentation av processen och en sammanställning av de slutsatser som dragits under arbetes gång.

Göteborgs Stads analysmodell och processtöd för social konsekvensanalys har använts⁶.

- Inventering enligt analysmodellens kunskapsmatris (se figur 3 nedan) innefattande fyra teman; sammanhållen stad, samspel, vardagsliv och identitet. Inventering består i denna konsekvensanalys av inläsning av den sociala konsekvensanalysen för planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön, studier av förslag till detaljplan samt insamling av underlag genom dialog med en grupp på nio vuxna.
- Målbild; här tillämpas de mål som tagits fram i den sociala konsekvensanalysen för planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön.
- Konsekvensanalysen har gjorts genom att analysera detaljplanen utifrån egen expertis och utifrån dialogdeltagares inspel. I konsekvensanalysen har också delar av den sociala konsekvensanalysen för planprogrammet använts som utgångspunkter för analys av detaljplanen. Konsekvensanalysen förhåller sig till tidigare uppställda mål. Analysen struktureras utifrån analysmodellens kunskapsmatris. Analysen skiljer sig något från den struktur som återfinns i den sociala konsekvensanalysen för planprogrammet beträffande indelning av olika frågor gentemot kunskapsmatrisens teman. Detta för en mer logisk indelning utifrån resultaten av dialogerna inom den sociala konsekvensanalysen för detaljplanen.

Figur 3: Göteborgs Stads kunskapsmatris för social konsekvensanalys⁷.

Dialogen ägde rum 2015-10-22 genom att först gå en kortare gåtur i Frihamnen för att deltagarna skulle få föreställa sig området i framtiden och reflektera över områdets storlek. Därefter diskuterade gruppen en rad frågeställningar kopplade till identitet och integration samt olika platser och stråk på planförslaget. Frågeställningarna finns i bilaga, kapitel 10.

⁶ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2011a

⁷ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2011b

Relativt få personer deltog i dialogen, studien kan därför inte användas för att göra bedömningar av hur vanligt förekommande olika typer av åsikter och önskemål är utan ska ses som ett underlag för att visa på exempel av behov och önskemål.

Urval av vilka som skulle bjudas in gjordes av Göteborgs Stad. De inbjudna var dels den referensgrupp som deltagit i dialog om Frihamnen i tidigare skeden, dels personer kopplade till olika föreningar eller grupper som är verksamma i Frihamnen idag.

Arbetet med detaljplanen för Frihamnen etapp 1 har föregåtts av en omfattande dialog om både Frihamnen och hela Älvstaden, se *"Medborgardialog Frihamnen – dokumentation av medborgardialoger 2011-2014"*.

5. Avgränsning

Den sociala konsekvensanalysen för detaljplanen för Frihamnen, etapp 1, behandlar främst hur människor påverkas av sådant som detaljplanen styr över. Då det vid inventeringen framkommit saker av vikt för social hållbarhet som berör andra skeden eller processer, har dessa även tagits med.

En detaljplan reglerar hur mark och vatten ska användas och hur bebyggelsen ska se ut. I detaljplanen finns det möjlighet att reglera vad som är allmänna platser, kvartersmark och vattenområden. Allmänna platser är oftast gator, torg och parker, det vill säga mark som ska vara tillgänglig för allmänheten. Detaljplanen reglerar hur de allmänna platserna ska användas och utformas. Kvartersmark är mark som inte är tillgängligt för allmänheten och som kan användas för exempelvis bostäder, affärer, industrier och kontor. Inom kvartersmark kan planen reglera användning, hur stora eller höga byggnader får vara, hur långt det får vara mellan byggnad och tomtgräns och om någon har rätt att dra fram ledningar över någon annans mark. Detaljplanen reglerar med andra ord tillåten användning och för vem marken är tillgänglig, men även exploateringsgrad, utformning om och när så är önskvärt, och om det krävs särskilda risk-/störningsskydd i form av bullerskydd eller liknande, förbud mot rivning av befintlig bebyggelse med mera.⁸

I en detaljplan är det endast möjligt att reglera sådant som har stöd i fjärde kapitlet Plan- och bygglagen. Detaljplanen kan inte reglera vilken upplåtelseform som bostäder inom planområdet ska komma att ha. Om kommunen ska styra upplåtelseformer måste det ske i någon form av avtal, exempelvis exploateringsavtal eller köpeavtal. Inte heller fastighetsägande kan regleras i detaljplan. Det går alltså inte att styra vem som får eller inte får köpa eller äga en fastighet i detaljplan.⁹ Detaljplanen kan inte heller reglera vilket företag eller verksamhet som får etablera sig. I användningen handel ingår till exempel både restaurang och klädförsäljning, vilket innebär att båda dessa verksamheter kan etablera sig i en lokal med användningen handel.

Konsekvensanalysen omfattar principerna och inriktningen i detaljplanen och inte specifika lösningar i varje del av detaljplanen, eftersom arbetet med den sociala konsekvensanalysen löpt parallellt med framtagande av detaljplanen. Konsekvensbedömningen är generell och kvalitativ till sin natur.

Avgränsning i skalnivåer enligt Göteborgs Stads arbetsmodell för social konsekvensanalys (se figur 3) är i denna konsekvensanalys i huvudsak *stadsdel*, men också *stad och närmiljö*. Fokus i konsekvensanalysen är de offentliga rummen; stråk, platser och vatten, och hur

---

⁸ Boverket, 2015a

⁹ Boverket, 2015b

utformningen av dessa påverkar olika grupper av människor vad det gäller arbetsmodellens fyra teman; sammanhållen stad, samspel, vardagsliv och identitet.¹⁰

Sammanhållen stad

”Göteborg är idag i många avseenden en segregerad stad. Stadsdelarna skiljer sig starkt åt i fråga om ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden och tendensen är att klyftorna ökar. Denna utveckling är varken bra för enskilda individer eller för samhället i stort. Hur kan samband och kopplingar stärkas? Barriärer undvikas och överbryggas? Hur kan en innehållsmässig variation och blandning skapas?”

Samspel

”Möten och kontakter är viktiga i staden. En befolkad stadsmiljö upplevs ofta tryggare. Välintegrerade och samlande platser och stråk skapar flöden av gående. Tydliga platser i det offentliga rummet inbjuder till användning och gör det lättare att orientera sig i staden.”

Vardagsliv

”Ett vardagslivsperspektiv innebär att människors vardagliga rutiner och aktiviteter blir utgångspunkt för planeringen. Många behov är gemensamma för oss alla, men på vissa sätt är vi också olika. Planeringen bör därför utgå ifrån hur den fysiska strukturen skapar förutsättningar för ett praktiskt vardagsliv – i relation till hur den sociala strukturen påverkar användningen av staden.”

Identitet

”Identitet hänger samman med igenkännande och handlar mer om det speciella än det generella. Den tillhörighet man känner i ett område hänger samman med områdets speciella karaktär. Den identifikation som invånare och besökare upplever är till sin natur subjektiv och känslomässig.”

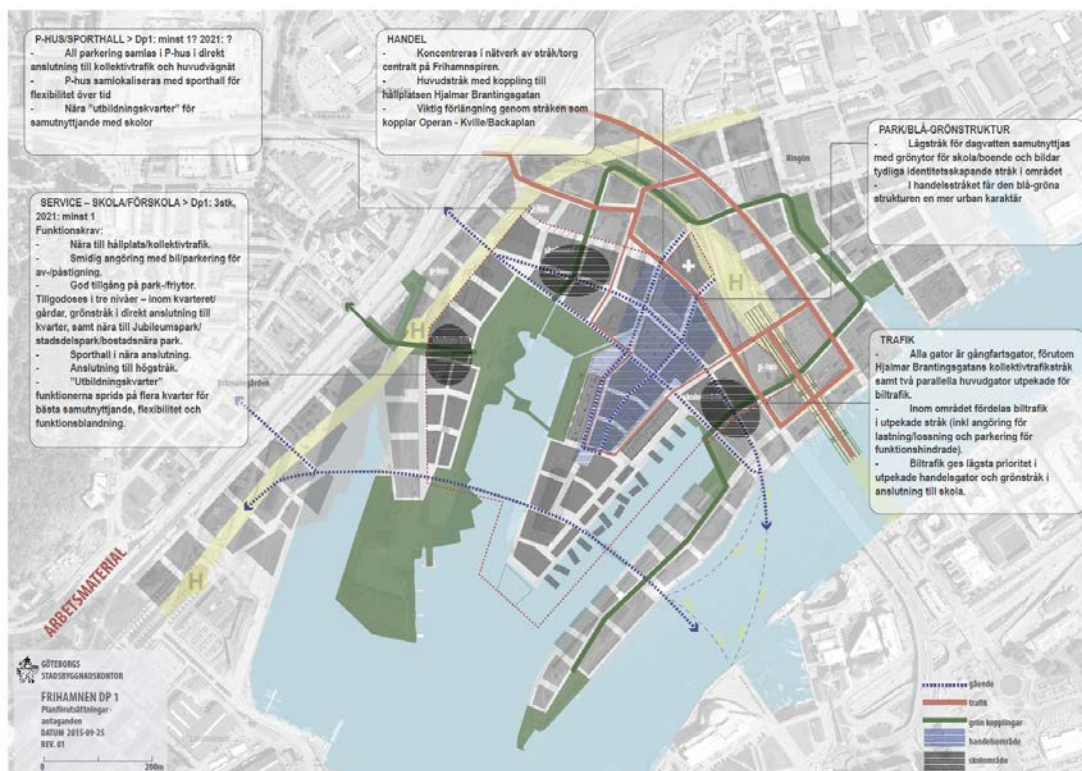
---

¹⁰ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2011a

6. Inventering

I detta kapitel beskrivs förslaget till detaljplan samt en sammanfattning av vad som framkom under dialogen med vuxna, utan att analyseras. Inventeringen är grunden för konsekvensanalysen som följer i kapitel 7.

6.1 Förslag till detaljplan

Figur 4: Strukturplan som visar de bärande principerna i detaljplanen. Arbetsmaterial 2015-09-26.

I detaljplanen föreslås en kvarterstruktur där husen har varierande byggnadshöjder. Byggnadshöjder och täthet föreslås bli högst mot kanterna av området, mot den nya bron över älven och Lundbyleden. I områdets utkanter planeras för en bebyggelse på 6-8 våningar. Därifrån sker sedan en nedtrappning mot detaljplanens vattennära bebyggelse, som planeras bli lägre, runt 3-5 våningar.

Trafiklösningen föreslås gå ut på en uppdelning i stråk med olika prioritet för olika trafikslag. Runtom området ska kollektivtrafikstråk löpa och i utkanten av området är vissa huvudgator utpekade att vara för biltrafik. I övrigt planeras alla gator som gångfartsgator, det vill säga gator där övrig trafik ska anpassa hastigheterna utifrån de gående. Parkering föreslås ske i parkeringsfaciliteter i områdets utkanter. Dessa ska inhysas i fastigheter som har fler funktioner, så som exempelvis idrottshallar.

De gröna inslagen planeras bestå av ett nätverk av parker, torg och gröna stråk, vissa med öppen dagvattenlösning där regnvatten kan samlas och sjunka undan.

Eftersom Frihamnen ligger inom ett riskområde för höjning av havsnivån har en strategi för klimatanpassning tagits fram. Strategin går bland annat ut på att skapa stråk med högre marknivå samt ett eventuellt skydd vid älvkanten, i kombination med lägre stråk med fördröjning eller kanaler som tål att översvämmas.

För att få en flexibilitet över tid har skolor planerats in i kluster, där olika delar av skolans verksamhet är utspridda på flera kvarter. Skolorna kan då samnyttja lokaler med andra verksamheter. Även grönytor som skolan använder på raster kan samnyttjas med allmänheten.

Verksamheter föreslås finnas i hela området men med en koncentration till områdets centrala del, där ett handelsområde etableras. Ett sjukhus planeras att finnas i området.

Figur 4 ovan visar en illustration över detaljplanens övergripande strukturer, en så kallad strukturplan.

6.2 Dialog med vuxna

Sammanhållen stad

Generellt ansåg gruppen att det krävs en variation och ett brett utbud av aktiviteter för att de offentliga rummen ska vara tilltalande. Samtidigt efterfrågade man också mer unika och specifika aktiviteter för att attrahera folk från andra stadsdelar till Frihamnen. Det är en svår balans att lyckas rikta sig till en specifik grupp utan att skrämma bort andra och ett förslag för att blanda åldersgrupper och specialintressen och skapa ett forum för möten och lärande var att placera de mer specifikt riktade aktiviteterna jämte varandra, exempelvis boulebana jämte en basketplan. Unika inslag att bevara ansågs vara de platsskapande aktiviteterna vilka har varit en framgång för att attrahera folk till Frihamnen. Man ville se en fortsättning på dessa och andra temporära aktiviteter för att bibehålla ett intresse för området.

Gruppen tryckte på vikten av att etablera så många kopplingar som möjligt till omgivande stadsdelar redan i detta skede, för att tidigt skapa länkar mellan områden och skapa en genomströmning så att det inte blir segregerat och isolerat. Man poängterade också att dessa kopplingar måste vara tillgängliga och praktiska men framförallt trygga för att de ska användas.

Eftersom området byggs inifrån och ut kommer det att omges av stora obebyggda områden som kan upplevas otrygga att passera igenom, menade deltagarna. Ur ett trygghetsperspektiv vore det bättre att bygga utifrån och in. Det är därför viktigt att det i den fortsatta processen finns med ett tidsperspektiv vad gäller de kopplingar som man vill skapa, och att man aktivt arbetar med dessa redan från dag ett och inte ser det som något som naturligt kommer att etableras när området är färdigbyggt.

Samspel

Gruppen ansåg att en viktig del i att de offentliga rummen känns tillgängliga och fungerar i ett socialt sammanhang är att gränserna för vad som är privat och vad som är offentligt är lätta att uppfatta. Ur trygghetssynpunkt ansågs det viktigt att det fanns bra belysning och folk i rörelse, möjligheten att synas och bli sedd - till en viss grad. Offentliga verksamheter i parken och verksamheter i gatunivå ansågs också viktiga för trygghetskänslan. Att det fanns verksamheter i gatunivå ansågs också viktigt för att det skulle hända något längs fasaden, att det inte bara var döda ytor.

Klimatet är en bärande del i upplevelsen och användandet av de offentliga rummen och deltagarna ansåg att det krävs åtgärder för att skapa bra lokalklimat i området.

Ett tema i diskussionen var möjligheten att dela saker genom till exempel skjutspooler, verktygsbibliotek och liknande. Att man skapar forum där dessa aktiviteter kan ske är därför viktigt.

Att kunna välja väg och ha flera alternativ ansågs trygghetshöjande och något som ökar tillgängligheten för platser och stråk även kvällstid. Fler valmöjligheter bidrar också till stråks attraktivitet så att man slipper vända tillbaka när målpunkten är nådd. Gruppen framförde

synpunkter på att man behöver jobba med vad som händer längs vägen för att det ska vara attraktivt att passera igenom området, att vägen till målet är viktig i sig. Planen ansågs ha förutsättningar för detta, bara man lämnar yta. Att placera stora målpunkter längs de mest publika stråken ansågs också vara av betydelse för att höja stråkens attraktivitet.

Vardagsliv

Gruppen konstaterade att det inte går att utläsa så mycket av planen vad gäller verksamheter förutom skolor och sjukhus, vilka är självklara målpunkter. Man saknade målpunkter som heliga rum, bibliotek och kulturhus, vilket är verksamheter som man ansåg kan locka folk utifrån till området och bidra till att integrera det med befintliga sociala sammanhang. Gruppen framförde vikten av att skapa något som är unikt för Frihamnen för att konkurrera med redan etablerade målpunkter som Backaplan och Nordstan nära inpå området.

Man saknade också tankar kring vad vattnet ska användas till, det är en tillgång som man borde använda särskilt då det upptar så stora ytor av området. Området blir det mest vattennära området vi har menade en deltagare, och gruppen tyckte att särskilt för barn är det viktigt med utformningen av de vattennära rummen. Att det sker en successiv övergång av mer och mer offentliga rum och att det är tryggast närmast bostaden och att det är tydlig skillnad på gators öppenhet och stängdhet.

Pirerna ansågs riskera att bli avskilda och om det ligger en målpunkt längre ut måste kopplingen dit fungera och vara trygg, tyckte någon. Något som även ansågs viktigt var att det redan nu måste vara lätt att ta sig till de temporära åtgärderna som är en målpunkt idag.

Vad gäller samnyttjandet av verksamheter och skolor tyckte man generellt att det underlättade vardagen och gynnar livet mellan husen då mer folk blandas och ger upphov till fler möten, men att det kan vara negativt ur ett barnperspektiv då det beror på vem som rör sig i skolområdet. Gruppen tyckte att det är viktigt hur gränssnitten mellan de olika funktionerna ser ut, och om man kan stänga av olika delar vid olika tidpunkter.

Generellt kopplade gruppen upplevelsen av trygghet med belysning, människor i rörelse, att det finns en spridning över dygnet i öppettiderna för verksamheter/funktioner, samt att det finns en intimitet i stadsstrukturen. Intimitet var enligt gruppen att man känner sig delaktig i sitt kvarter och det som händer på gatan.

Identitet

Identiteten hos området betraktades av gruppen som både positiv och negativ. Dels förknippas Frihamnen med tomhet, ödslighet och otillgänglighet. Samtidigt framhöll gruppen också positiva värden kopplat till de aktiviteter som bedrivs här idag, exempelvis rollerderbyn, platsbyggnad, Bukowskis. Den stora ytan kan också vara en styrka för evenemang. Deltagarna såg potential i att använda befintliga byggnader, t ex saluhall med retrokänsla. Förslag var att titta på bra exempel från andra platser och att använda gamla material. Gruppen menade också att det är positivt att använda äldre byggnader för att lokalhyrorna blir låga och utbudet varierat. Att låta identiteten hamnstad leva vidare genom att kunna komma med båt lyftes fram. Till sist tyckte någon deltagare att det är viktigt att inte bygga bostäder överallt, utan lämna plats för experimentytter eftersom vi inte vet allt om framtiden.

Målbild

Till sist fick deltagarna diskutera Frihamnen genom att försöka utvärdera planen utifrån målbilden i SKA från planprogrammet. Dessa utvärderingar är inarbetade i kap 7, Konsekvensanalys. Gruppen ansåg generellt att det är svårt att analysera planen så som den ser ut idag, eftersom den kan rymma allt eller inget, och att det är svårt att veta hur kvarteren kan tänkas se ut eftersom de enbart är illustrerade som stora klossar. Intima rum,

finmaskiga gatustrukturer och kopplingar mellan hus och kaj och vatten är enbart översiktligt illustrerat. De förslag som framkom om hur planen kan tillgängliggöras för att förstå vad den medför för kvaliteter och stadsmiljöer var att beskriva mer i ord vad de olika kvarteren ska innehålla, hur gatustruktur, hushöjder och liknande kan komma att se ut.

7. Konsekvensanalys

Konsekvensanalysen har gjorts genom att analysera detaljplanen för Frihamnen etapp 1 utifrån det insamlade kunskapsunderlaget och genom att stämma av hur väl detaljplanen möter de, i den sociala konsekvensanalysen för programskedet, tidigare uppställda målen.

I konsekvensanalysen har delar av *Social konsekvensanalys – Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön* använts som utgångspunkter för vidare analys av detaljplanen. Detta förkortas till SKA Planprogram i följande kapitel.

Analysen har sorterats enligt tema från Göteborgs Stads kunskapsmatris. De skalnivåer (stad, stadsdel, närmiljö, med flera) som setts vara relevanta i analysen har använts. Därför är samtliga av nivåerna inte alltid representerade inom respektive tema i kap 7.1-7.4.

7.1 Sammanhållen stad

Mål:

Blandade bostadsformer

Knyt samman Frihamnen med kringliggande områden och staden fysiskt och mentalt

Hållbara och funktionella arbetsplatser

7.1.1 STADSDEL

Fysiska kopplingar inom Frihamnen

Planen redovisar en form av kvartersstruktur som möjliggör ett övergripande nät av stråk och kopplingar. För gående och cyklande är det viktigt att det finns ett finmaskigt nätverk vilket skapar färre omvägar, fler korsningspunkter och mötesplatser. I dialog med vuxna och barn framkom att det uppfattas som positivt att kunna gå i slingor, dels ur trygghetssynpunkt eftersom det skapar valmöjligheter ifall situationen upplevs som otrygg men även för rekreationssyfte utifrån upplevelsen av promenaden/joggingturen. Den redovisade kvartersstrukturen kan generellt sägas möjliggöra detta.

Det fanns dock delar av området som väckte frågor under dialogen och delar där det finns möjlighet till förbättringar. I dialogen lyftes frågor om den södra piren där husen tycks gå ut i vattnet eller att det är väldigt smala kajkanter. Man undrade om det fortsatt fanns möjlighet för allmänheten att röra sig där.

Idag är det långa avstånd mellan broarna som sammanbinder pirerna. Fler kopplingar ökar valmöjligheterna och tillgängligheten vilket kan stärka trygghetskänslan, men även minska känslan av en återvändsgata. Ökad tillgänglighet till pirerna kan också tydliggöra att parken längst ut på piren längst i söder är en offentlig plats.

Målpunkter och verksamheter för Frihamnen

SKA Planprogram: Vilka sociala kopplingar som kommer att byggas mellan Frihamnen och närliggande stadsdelar, men också till kommunen i helhet, beror på vilket innehåll och vilka kvaliteter som kommer att skapas i Frihamnen. Genom att satsa på publika verksamheter, grönområden, offentliga platser och en variation i utbud kan det bildas platser som tilltalar många olika målgrupper och öppnar upp Frihamnen för göteborgarna.

Av strukturplanen kan utläsas att området uppvisar tydliga möjligheter till att skapa sociala kopplingar och målpunkter som knyter an till kommunen i helhet genom offentliga platser och grönområden av olika storlek och lägen, samt lokaler för verksamheter. Sammantaget bedöms de sociala konsekvenserna på denna punkt som positiva generellt sett.

Målpunkter kan delas in i två kategorier, vilka båda krävs för en levande stad:

- Målpunkter för dem som bor eller arbetar i ett område; målpunkter som besöks ofta så som arbetsplatser, matbutiker, service och grönytor.
- Målpunkter för dem som besöker området mera sällan, exempelvis kultur, sjukhus och rekreation.

Planen kommer att möjliggöra båda dessa typer vilket ger goda förutsättningar för levande offentliga rum.

En princip i planen är att verksamheter ska finnas i hela området men med en koncentration i den centrala delen. Bedömningen av detta är att området riskerar att bli alltför inåtvänt. Det är bra att lägga intressanta målpunkter också i områdets utkanter för att bli mer tillgängliga från omgivningen. P-hus i kombination med sporthallar är ett positivt inslag i planen.

Det saknas utpekade målpunkter i vattenområdena, var en åsikt som framkom i dialogen med vuxna. Andra var att vattnet är en enorm resurs i området, och planen behöver visa mera om hur vattnet ska användas - bryggor, småbåtshamn, bad med mera. "Vattnet är halva planen! Det är jätteytor", framhöll en av deltagarna. En bedömning är att planen fokuserar mycket på det byggda.

Deltagarna i dialogen menade att det blir olika påverkan på livet mellan husen beroende på vad det är för verksamhet: om det är verksamheter där man konsumerar eller om det är gratis mötesplatser typ bibliotek, och för vilken målgrupp verksamheten riktar sig till.

Kollektivtrafik

SKA Planprogram: En utvecklad kollektivtrafik med linjer som kopplar an till hela staden är avgörande för om Frihamnen ska vara en fungerande och integrerad stadsdel.

Enligt planförslaget möjliggörs såväl stopp för spårvagn och buss kring området som ett färjeläge för älvtrafik, vilket generellt är positivt. Inom området är det dock långa avstånd till buss och spårvagn, och färjan kopplar enligt planförslaget enbart mot Operan där man inte har något effektivt byte utan måste gå en bra bit om man skall vidare med buss eller spårvagn.

Strukturen som planen visar nu för kollektivtrafik bedöms vara otillräcklig för ett fungerande vardagsliv. Det finns stor risk för segregering av området om man upplever delar av området som otillgängligt. Det finns risk att barnfamiljer, äldre och personer med nedsatt fysisk förmåga inte kan bo i området. Transportsystemet måste ge alla en möjlighet att röra sig. Avstånden kan också avhålla besökare från att vilja ta sig till området.

Vid dialogen väcktes idéer som skjutspool från Frihamnen till arbetsplats, samåkningspooler och mini-el-bussar som kan göra området mer tillgängligt.

7.1.2 STAD

SKA Planprogram: Att Göteborg får en ny stadsdel med tät innerstadsmiljö kommer att direkt påverka den centrala staden. Att stärka Hisingen och ytterligare binda samman staden över älven är en viktig del i Göteborgs identitet men också för att stärka klusterbildningar och näringslivet inom kärnan av staden. Utvecklingen av Frihamnen innebär en förtätning av innerstaden genom att täppa igen hål i stadsrummet. En ny intressant och upplevelserik stadsmiljö kan komma att stärka Göteborg genom att locka kompetens och besökare. Översiktsplanen för Göteborg strävar mot att skapa en blandad och tät stad med strategin att öka koncentrationen vid kollektivtrafiknoder. Därmed är Vision Älvstadens mål om att

etablera och utveckla knutpunkten Frihamnen en viktig del för att skapa en tät och hållbar stad.

För detta bedöms planen ha mycket god potential i och med de blandade funktionerna, att vattnet tillgängliggörs, läget nära centralstationen, kopplingarna till kollektivtrafik, och att Göteborgs Stad äger marken. Det bedöms dock samtidigt finnas en stor risk för att Frihamnen blir segregerat på samma sätt som många nybyggda stadsdelar har blivit. Detta på grund av risken att det kan ta en tid innan permanenta verksamheter etablerat sig i området samt att det är relativt dyra bostäder som byggs. Under dialogen uttrycktes oro för risken att man fyller på med bostäder istället för verksamheter i bottenvåningarna och att Frihamnen blir en sovstad.

Fysiska kopplingar till omgivande stadsdelar

SKA Planprogram: Om inte kopplingarna mellan Frihamnen och kringliggande stadsdelar stärks kan det skapas segregeringseffekter där en fysisk separering ger upphov till mentala och kulturella klyftor. Exempelvis försvårar idag Lundbyleden och Hamnbanan en fysisk kontakt mellan Frihamnen och Kvillestan/Brämregården. Det är extra angeläget att hitta fungerande lösningar i väntan på eventuell ombyggnad av Hamnbanan och Lundbyleden. De kopplingar som kan komma att byggas från Frihamnen över älven är viktiga för att få ett flöde av människor och en länk till stadskärnan.

En analys av planförslaget visar att planen möjliggör en rad kopplingar till omgivande stadsdelar. Det är dock en fråga om de fysiska passagerna förbi Hamnbanan/Lundbyleden blir tillräckliga. Synpunkter som framkom under dialog med vuxna var att det är svårt att skapa kopplingar mot Brämregården, som har värden och boende idag. Något som också framfördes under dialogen var att kopplingar till Kvillestan och Backaplan är oerhört strategiskt viktiga. Mot Ringön finns det dock en bra möjlighet att skapa en stadsväv, menade en deltagare. Viktigt att lyfta fram är också vad dessa kopplingar landar i, vilka entréer man möts av. Vid tre av de strategiskt viktigaste kopplingarna för oskyddade trafikanter från andra områden möts man av ett p-hus i Frihamnen, varav ett är en del av etapp 1. Placeringen har många fördelar och tanken att samnyttja dessa med sporthallar och liknande är bra utifrån den ökade mänskliga närvaron som detta innebär. Just funktionerna p-hus och sporthall kan dock förknippas med aktiviteter för män och pojkar vilket kan göra att flickor och kvinnor kan uppleva otrygghet även om platserna befolkas.

Kopplingar till andra områden kommer att fungera beroende på hur de utformas menade man under dialogen. Den gångbro som finns nu över Lundbyleden fungerar inte enligt en deltagare, den är inte så trevlig och fungerar bara om man går. Kopplingar måste vara tillgängliga och praktiska menade personen. Det måste bli en genomströmning åt så många håll som möjligt. Så många kopplingar som möjligt måste finnas så tidigt som möjligt, menade en annan.

Förslag bild: foto på gångbron över Lundbyleden

Det är viktigt att kopplingarna är trygga i första etappen särskilt med tanke på att det då inte är utbyggt i resten av etapperna, det vill säga att det då kommer att vara tomma områden som man måste passera, diskuterade deltagarna i dialogen. Frihamnen byggs på sätt och vis inifrån och ut och blir till en början fysiskt ett satellitområde vilket gör att det finns en risk för isolering till en början. En deltagare i dialogen menade att en bra förutsättning för trygghet annars hade varit att bygga vidare från kanten, från befintliga stadsdelar – vad blir länken nu?

Under dialogen diskuterades också att älven är en barriär. Det är svårt att ta sig över bron medan färjan är enklare, menade någon. I och med att det blir obebyggd yta runt om etapp 1 så är det ännu viktigare att få till kopplingar mellan Södra Älvstranden och Frihamnen in i området med bro och båt.

Målpunkter som besöks av människor från hela Göteborg

SKA Planprogram: Att genom tillfälliga evenemang och värdeskapande aktiviteter låta Frihamnen leva i samverkan med göteborgarna kan bidra till att få en levande stadsdel under alla utbyggnadsetapper.

De platsskapande aktiviteterna har hittills varit framgångsrika som målpunkter som attraherar folk utifrån till området, något som framkom även under dialogen med vuxna. De temporära, platsskapande aktiviteterna samt befintliga verksamheter är viktiga för att utveckla och etablera kopplingar mellan Frihamnen, omgivande stadsdelar och hela Göteborg. I etapp 1 kan området befästas som något man aktivt söker sig till. De tillfälligt tomma ytorna kring etapp 1 kan vara en tillgång och utnyttjas till flera temporära aktiviteter. Befintliga byggnader kan fylla ett syfte länge innan de rivs och husera tillfälliga verksamheter. Under dialogen med vuxna uttrycktes att det är viktigt att platsskapande aktiviteter får finnas kvar framöver så att inte de spännande inslagen tappas bort när området bebyggs, och att det måste vara lätt att ta sig till dem. Detaljplanen möjliggör offentliga ytor där sådana aktiviteter kan äga rum även när området är utbyggt.

Förslag bild: foto på platsskapande aktiviteter

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Under dialogen konstaterades att inte så många verksamheter syns nu på planen, förutom skolor och sjukhus, som ansågs bli självklara målpunkter.

Deltagarna i dialogen ställde sig frågan Vad skulle locka mig att gå dit om jag inte bor i området? Några svar var att det behöver kännas lustfyllt. Det handlar om möten, mat och fritid - Food-trucks som skapar möten kring matkultur, musik är också något man samlas kring – kanske inte stora rockkonserter men andra mindre musikaliska sammanhang. Julmarknad, andra marknader och aktiviteter längs kajerna var andra förslag.

Nordstan ligger fyra minuter bort med spårvagn, Backaplan ännu närmare, konstaterades vidare under dialogen. Hur ska butiker då klara sig i Frihamnen i konkurrens? Det vore bra om de som handlar på Backaplan också vill ta sig in i Frihamnen. Det som kan locka i Frihamnen tänkte sig deltagarna är något som inte finns på Backaplan, till exempel kulturhus och sjukhus. Gruppen påminde om att man i tidigare dialoger lyft behovet av målpunkter som heliga rum, bibliotek och konsthall. Målpunkter kan också samlokaliseras, var ett förslag.

Service

SKA Planprogram: Stadsdelen Lundby kommer att se en avsevärd befolkningsökning vilket innebär ett ökat behov av service och offentlig verksamhet. Lundby är den stadsdel som ökar sin befolkning mest i Göteborg tack vare utvecklingen längs Norra Älvstranden. Det innebär ett ökat tryck på infrastruktur, offentlig service och butiker men ger också ett ökat underlag för det befintliga utbudet. Det kan bli en utmaning att ligga i fas från stadsdelens sida och kunna bistå Frihamnen med service utan att kompromissa med andra områdets utbud.

En bedömning utifrån detaljplanens innehåll är att etapp 1 i Frihamnen uppvisar en variation i olika funktioner; skolor, bostäder och verksamhetsyta, vilka möjliggör en bredd i offentlig och kommersiell service och butiker. Området har genom planen goda förutsättningar att inte behöva belasta andra stadsdelars service. Det finns snarare en risk i att de aktiviteter som bidrar till god service i Frihamnen utarmar utbudet på andra ställen, som exempelvis Wieselgrensplatsen som kan förlora ett sjukhus. Backaplan och Kvilles handel får konkurrens vilket är till dessa områdets nackdel.

Bostäder

SKA Planprogram: Det råder bostadsbrist i Göteborg och ett prioriterat mål i den kommunala budgeten är att bättre kunna möta göteborgarnas bostadsbehov. Blandade bostadsformer blir en nyckelfråga i Frihamnen för att kunna uppfylla många av de andra inriktningsmålen och det är ett ämne som behöver prioriteras. Olika upplåtelseformer, prisklasser, storlek och antal rum, gestaltning eller läge är några av de faktorer som påverkar om bostadsutbudet gör det möjligt för många olika grupper att bo i Frihamnen. Särskilda bostadsformer som studentlägenheter eller tillgänglighetsanpassade bostäder är viktiga lika väl som trygghetsboenden och BMSS.

Enligt detaljplanen kommer Frihamnen att domineras av flerbostadshus. Detaljplanen ger på så sätt rumsliga förutsättningar för blandade bostadsformer, upplåtelseformer och prisklasser men garanterar det inte. Detta innebär en stor risk för att Frihamnen ska bli en segregerad stadsdel där bara köpstarka grupper kan bo. Det finns samtidigt på längre sikt en risk för ökad segregation genom att initialt premiera billiga boende, om detta är på bekostnad av kvalitet och därmed sämre hållbarhet.

Arbetsplatser

SKA Planprogram: En utveckling av arbetsmarknaden och ökade arbetstillfällen är viktigt för kommunen som helhet, och ett prioriterat mål i Budget för Göteborg 2014 är att Göteborgs näringslivsklimat ska förbättras. Det planeras för lika många arbetsplatser som bostäder i Frihamnen och om inte arbetsmiljön möjliggör en hälsosam och hållbar livsstil blir det svårt att uppnå en hållbar stadsdel. Det finns en risk att slutna arbetsplatser motverkar ett levande

stadsrum och skapar områden som är folktomma efter arbetstid. Därför bör kontorshus och verksamheter integreras i stadsrummet så att Frihamnen lever över hela dygnet med en variation av aktiviteter.

På planen för Frihamnen är verksamheter och boende blandade över området, med en viss koncentration av verksamheter i den centrala delen nära spårvagnshållplatsen på Hjalmar Brantingsgatan. Även här är det dock blandad användning. Det finns därför goda förutsättningar för dem som kommer att ha sina arbetsplatser i Frihamnen att åka kollektivt vilket är en del av en hållbar livsstil. Området bedöms inte bli folktomt efter arbetstid tack vare funktionsblandningen. De som arbetar i Frihamnen kommer att ha god tillgång till grönytor för rekreation och pauser, vilket bedöms som en positiv konsekvens för mental och fysisk hälsa. Ett blandat utbud och möjlighet att resa kollektivt är också något som bidrar till ett jämställt vardagsliv.

De företag som är kvar i området under utbyggnaden kommer att påverkas av arbeten på platsen.

7.2 Samspel

Mål:

Offentliga rum och gröna miljöer

7.2.1 NÄRMILJÖ

Trygghet

Flera perspektiv på trygghet diskuterades under dialogen; många kopplade upplevelsen av trygghet till att det finns andra människor i rörelse. Hus och ögon mot gatan upplever man oftare som en trygghet, men det är inte självklart att det innebär en större trygghet i praktiken. Övervakning kan göra att vissa inte känner sig trygga, och tvärtom. Vissa känner sig trygga när de känner sig sedda men vissa vill inte bli sedda. Belysning är en viktig del men också verksamheter som håller öppet fler timmar om dygnet och befinner sig på strategiska platser i anslutning till offentliga rum.

Vidare diskuterades att trygghet handlar om intimitet. En deltagare såg det som önskvärt med en stadsstruktur som skapar en känsla av intimitet där du som bor i husen känner att du måste eller vill ingripa om något skulle hända på gatan. Går det i tät innerstadsbebyggelse med inslag av hög bebyggelse att skapa en känsla av intimitet och i så fall hur, undrade deltagarna. En mindre skala på stadsrummen bidrar troligen positivt till viljan att ingripa, eftersom människor då rör sig närmare varandra. Samtidigt kan en alltför intim skala upplevas som privat och att man då snarare inte ingriper utan håller sig än mer för sig själv.

Lokalklimat

SKA Planprogram: För grönområden och andra offentliga platser i Frihamnen finns en stor utmaning att skapa ett gott lokalklimat; om inte platserna är behagliga gällande väderlek, temperatur, solsken och vindstyrka minskar användbarheten.

Enligt en deltagare i dialogen finns inget bra väder i Frihamnen, när det är varmt är det jättevarmt och när det är kallt är det jättekallt. Det finns risk att områden i Jubileumsparken längst ut i väster, samt parken på den södra piren, blir utsatta för vind. Samtidigt är de öppna vidderna en identitet som många vill ha kvar. Bra vindförhållanden blir avgörande för att kunna gå och cykla överallt.

En solstudie¹¹ har gjorts för att se vilken effekt olika typer och höjder av hus får för antalet soltimmar på marken. Tiden som används i solstudien är den 21 mars mellan kl.8 -18. Man

¹¹ Solstudie 20151018

har jämfört två alternativ där alternativ 1 har en högre exploatering mot den i alternativ 2. Solstudien visar hur området kommer att upplevas när det är färdigbyggt. Alternativ 2 som har en lägre exploatering har fler soltimmar på fler platser än alternativ 1. Studien visar också att i båda alternativen så är Jubileumsparken, de mindre parkerna och torgen samt kajkanterna i stort sett utan skugga hela dagen. Det är positivt att platserna kommer att få sol, men även skugga är viktigt för att man ska vilja vistas på en plats under sommarhalvåret. Skugga kan anordnas genom växtlighet eller skärmtak men det är svårare att skapa bra dagsbelysta miljöer när området väl är bebyggt. Störst skillnad är det på bostadsgårdarna i de båda alternativen. I alternativet med lägre exploatering är det ljusare gårdar vilket är positivt för användbarheten. Se mer om solstudien i detaljplanen.

Balans och tydlighet mellan offentligt/privat

SKA Planprogram: Även om Frihamnen ska bli en del av hela staden och vara öppen för världen behövs ett lokalsamhälle där de boende och verksamma känner en trygghet och gemenskap. Det bör finnas en balans i det privata, semi-privata och offentliga.

Med privat menas de ytor som endast boende har tillgång till, medan offentliga ytor är de platser där alla får vara. Semiprivat är ytor som ligger mellan privat och offentligt och blir en övergångszon – det kan vara offentlig mark rent formellt men som upplevs mer privat genom exempelvis en mindre skala.

Genom planen möjliggörs både privata, semiprivata och offentliga rum genom variationen i storlek på parker och torg. Bebyggelsen och funktionerna är fördelade så att de norra delarna av området blir mer centrala och därmed mer välbesökta, medan andra områden främst på pirerna blir mer avskilda. Beroende på hur mycket och vilka verksamheter som kommer att finnas i de mer avskilda områdena kommer de att bli mer eller mindre välbesökta.

Det finns en risk att de offentliga rummen och på pirerna kan upplevas som mer privata ju längre ut man kommer. Under dialogen lyftes att det kan krävas mer specifika målpunkter längts ut på pirerna för att attrahera målgrupper som aktivt vill ta sig dit. Exempelvis att det är enkelt att cykla till målpunkten och att den riktar sig till grupper som cyklar. Att vägen ut till en målpunkt är trygg poängterades. En deltagare menade att det måste vara tydligt vilka gator som är öppna och vilka som är mer stängda.

Vid dialogen menades att det är farligt om en plats uppfattas som semiprivat eftersom det skapar osäkerhet kring om man får vistas där eller inte. Det finns risk att små stadsrum "tas i anspråk" av boende som flyttar ut blommor och liknande för att skapa en privat atmosfär.

7.2.2 STADSDEL

Stråk

Under dialogen framfördes att variation är viktigt, att det inte blir en matta av likadana kvarter. Om man skapar långa sträckor med fasader som inte är välkomnande finns det ingen anledning att stanna. Det måste hända grejer längs fasaden och att man bryter upp gatumönstret genom höjden på kvarteren, menade man. Planen visar på möjligheter att uppfylla dessa önskemål vilket är positivt.

Deltagare i dialogen framförde också att man skulle vilja jogga längs vattnet, vilket skulle bli en flera kilometer lång slinga. Som jämförelse kan Slottsskogen nås från 15 olika entréer, vilket ger många olika upplevelser. Om det bara finns ett par ingångar kommer området bara användas när det är ljust, men fler ingångar gör det genomsläppligt och att folk vill springa där menade en deltagare. Att kunna välja väg är också en trygghetsfaktor. Om man får ett flöde av till exempel joggere så blir det också tryggare under många av dygnets timmar. Hur gör man i Frihamnen för att det ska vara attraktivt att passera genom, inte bara springa till en målpunkt och sedan tillbaka? Tillsammans kom deltagarna fram till att planen har förutsättningar för detta, bara man lämnar yta. Målpunkter kan ligga längs publika stråk där man joggar och promenerar, sedan kan det vara mer privat karaktär på stråk i andra områden.

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Förslag på bild: någon av Slottsskogens entréer, gärna med folk

Parker och grönytor

SKA Planprogram: Efterfrågan på en park har varit stor genom dialogprocesser och på utvecklingsmöten. Det är viktigt att parken förläggs så att den är tillgänglig och finns i ett sammanhang för att skapa kopplingar till och från Frihamnen. Göteborgs Stad har som kvalitetsmål att bostadsnära park ska finnas minst 300 meter från bostaden vilket måste tas i beaktning för skisser och projektering. Det är parkens kvalitativa egenskaper som bör eftersträvas snarare än kvantitativ yta. Frihamnen ska vara en urban och tät miljö vilket kan motverkas med för stora grönytor.

Jubileumsparkens funktion som länk till Keillers park kan vara en aspekt som är extra viktig att säkerställa för att skapa ett stråk som binder samman Frihamnen med befintliga sociala värden.

Det bedöms som positivt att planen för etapp 1 innefattar såväl den stora Jubileumsparken som mindre kvartersparker och gröna stråk. Jubileumsparken kommer sannolikt att bli en av de största målpunkterna i Frihamnen för besökare. Jubileumsparken ligger i hjärtat av Frihamnen och kommer alltså att vara nära för de som befinner sig i området. För besökare kommer avståndet att vara längre och man måste transportera sig från parkeringshus eller spårvagnshållplats genom områden av bebyggelse innan man når parken. Från det föreslagna färjeläget går/cyklar man till exempel över två piler och två broar för att komma till parken. Jubileumsparken riskerar att bli otillgänglig för äldre och personer med nedsatt rörelseförmåga. För stadslivet i Frihamnen som helhet är det dock positivt att det uppstår ett flöde av människor som tar sig till och från parken genom området.

Frihamnen innehåller både tät och urban miljö, och en stor park – bedömningen är att dessa inte utesluter varandra utan berikar varandra. Samtidigt kan konstateras att Jubileumsparken

är just stor. Jubileumsparken omges inte heller av bostadshus vilket skulle kunna bidra till trygghet, utan vetter mot vatten på tre av fyra sidor. Vatten är attraktivt men kan också bidra till otrygghet, något som deltagare vid dialogen höll med om. Publika verksamheter såsom exempelvis en restaurang i parken skulle kunna bidra till trygghet, bättre lokalklimat genom vind- och regnskydd och att det också blir en park att vara i på vintern tyckte deltagarna.

7.3 Vardagsliv

Mål:

Jämställd och jämlik fysisk planering

En hållbar stadsmiljö som uppmuntrar till en hälsosam livsstil

Möta vattnet på ett givande och säkert sätt

En livfull och öppen stadsmiljö

Skapa goda förutsättningar för seniorer och funktionshindrade

7.3.1 NÄRMILJÖ

Säkerhet och trygghet vid vatten

Säkerheten vid vatten är en fråga som diskuterats under dialogen, då vatten lyfts fram som både en tillgång och ett orosmoment. Det är viktigt att tänka på att många inte kan simma, något som kan ha att göra med kulturell bakgrund, och som därför kan göra att oron över att vara nära vatten kan skilja sig mellan olika grupper menade någon. En bedömning är att staket kan bli en falsk trygghet på grund av att staket kan bjuda in till att man klättrar över. Det finns mycket vatten i Göteborg och många exempel på utformningar som kan utvärderas. Längs vallgraven har man exempelvis valt att markera kanten med en lågt hängande kedja. Detta gör att man tar ett medvetet beslut om man vill kliva över och sätta sig på kanten. Det finns också många bra exempel på trygg utformning av kajer längs Norra Älvstranden, exempelvis trappor eller en trävandring nedanför kajkanten.

Förslag på bild: kaj med brygga/trappor vid Eriksberg och/eller Lindholmen /Sannegårdshamnen

7.3.2 STADSDEL

Trafik

Planen bedöms få positiva konsekvenser för miljö och hälsa då den främjar gång och cykeltrafik. Gångfartsgator har dock fördelar och nackdelar. Gångfartsområden är, rätt utformade, både trygga och säkra. Gång, cykel och bil kan röra sig där och har möjlighet att samspela på ett bra sätt. En nackdel är att det kan göra det svårare för barn och funktionshindrade att färdas fritt.

Ett problem med så långa gångfartsgator som föreslås i detaljplanen är att bilarna inte kommer att hålla gångfart. Gatorna är flera hundra meter långa och relativt raka, vilket inte främjar låga hastigheter. Med den exploatering som föreslås kommer det att bli svårt att få till en bra möblering (parkbänkar, växtlighet med mera) som stöder gångfart, eftersom man måste kunna ta sig fram med räddningstjänst, flyttbilar, sopbilar och varuleveranser. Utformningen av dessa gator är en nyckelfråga så att det verkligen blir en miljö där gående prioriteras och känner sig trygga.

Förslag på bild: Gångfartsgata, Sweco återkommer med bild.

Att barn blir skjutsade till skolan är ett vanligt problem. Det är bra att skolorna i området ligger nära kollektivtrafik, vilket möjliggör för barnen att resa på egen hand men även att föräldrar då kan åka vidare till jobbet efter lämning. Föräldrar kommer dock att fortsätta att skjutsa sina barn ändå, och detta måste kunna ske på ett trafiksäkert sätt.

Det kan bli svårt att uppnå målet om att skapa goda förutsättningar för seniorer och funktionshindrade om man strikt följer detaljplanens princip för parkering. Dessa grupper är i vissa fall helt beroende av bil för sin mobilitet. Detta kan också gälla barnfamiljer. Att all parkering planeras ske i p-hus i utkanten av området kan motverka dessa gruppers behov.

Nästan alla typer av målpunkter drar till sig trafik (gående, cykel och bil). Varje målpunkt

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

måste därför få en lämplig placering utifrån vilken trafik målpunkten genererar.

Samnyttjande av skolor och andra verksamheter

Samnyttjande av verksamheter har både fördelar och nackdelar, och väcker många frågor. Utemiljön i skolkvarteren är mycket viktig för att åstadkomma social hållbarhet. Taubeskolan vid Färjenäsparken kan fungera som ett bra exempel. Här är det en tydlig zonering men området hänger visuellt samman. De större barnen tillåts röra sig längre bort medan de yngre får vara närmare skolan. Detta gör att lärarna kan ha uppsikt och barnen tillåts en viss rörelsefrihet.

Under dialogen diskuterades samnyttjandet av verksamheter, och man höll med om att det finns nackdelar ur ett barnperspektiv som till exempel risk för konflikter med andra verksamheter. Ur ett vuxenperspektiv såg man dock mest fördelar. Ett samnyttjande av olika funktioner gynnar livet mellan husen, det gör att mer folk kommer att mötas, inte bara de som ska till en målpunkt. Även arbetsplatser blir mer intressanta på det sättet. Gemensamma entréer är bra. Samnyttjande underlättar vardagen tyckte någon, vilket bidrar till jämställdhet. Planerna för samnyttjande visar på intentioner att skapa en livfull och öppen stadsmiljö, blev bedömningen när måluppfyllelse diskuterades.

Hållbar livsstil

Vid dialogen lyftes idéer för att stärka social hållbarhet i vardagen, till exempel delningsekonomi som verktygsbibliotek eller annat som man systematiskt kan dela, på en strategisk plats för att främja möten. Det kan också finnas verkstadsrum och snickeri i fastigheter. När måluppfyllelsen diskuterades ansåg någon att det är hälsosamt att gå och cykla, men hur blir det om man ska bära tunga grejer? Hur man väljer att röra sig kommer också att bero av lokalklimatet, tyckte en deltagare.

Man lyfte också att platserna för kollektivtrafik är riktade mot Frihamnen. Om de istället riktas så att de också får upptagningsområde på andra sidan barriärer, så skulle det stärka kopplingar utåt.

7.3.3 STAD

SKA Planprogram: De stadsdelar som ligger närmast Frihamnen kommer att påverkas av utvecklingen under etapperna och se en förändrad stadsbild i sin närhet. Stadsdelar som tidigare legat utanför stadskärnan kommer nu närmare en innerstadsmiljö vilket kan ha effekter både för boende och verksamma. Eftersom det sker flera stora stadsutvecklingsprojekt inom Älvstaden och det finns planer även för Backaplan, Ringön, Centralenområdet och Kvillebäcken kommer helheten i området att förändras. Utvecklingen av Frihamnen kommer att tillföra många nya stadsmässiga kvaliteter och eventuellt föra in nya målgrupper i området.

Enligt detaljplanen öppnar sig Frihamnen mot och tar fasta på vattnet. Strukturen med pিরer bevaras till största delen. På så sätt tas en del av områdets hamnidentitet med in i framtiden. Förutsatt att kopplingarna till omgivande stad blir tillräckliga kommer Frihamnen att bli länken till vattnet och kajerna även för omgivande stadsdelar vilket är en positiv effekt.

7.4 Identitet

Mål:

Dialog och deltagande

Sociala referensramar i ett nybyggt område

7.4.1 STADSDEL

SKA Planprogram: Att ta hänsyn till Frihamnens roll i Göteborgs historia och bygga vidare på det arv som platsen bär med sig är viktigt för att koppla området till ett sammanhang. Frihamnen är ett i grunden artificiellt landskap som skapats för göteborgarens behov av en öppenhet mot världen. Frihamnen bör ta fasta på sin historia och bli en fri plats för alla göteborgare.

Frihamnen präglas idag av tecken på den centrala varvsindustri som numer är inaktuell. Om 20 år när Frihamnens andra etapp står klar har våra samhällen och livsstilar utvecklats vilket skapar helt andra förutsättningar för stadens utformning. Därför är en flexibilitet och trendkänslighet viktigt för att inte bygga en enkelspårig stadsdel som får svårt att följa utvecklingen.

Detaljplanen bevarar några befintliga byggnader vilka kommer att berätta om platsens historia. Planen bevarar också den övergripande strukturen med piler och vattenkontakt. Nu får dock vattenkontakten en annan innebörd; från att ha huserat hamnverksamhet fylls nu kajerna och strandområdena med ett huvudsakligen rekreativt innehåll. Jubileumsparken är en viktig del i att skapa ett Frihamnen som är öppet för alla och där öppenhet fortsätter att vara en del av identiteten. Samtidigt är det en risk att planen så tydligt vänder sig inåt mot vattnet. Många nyare områden som ligger vid vatten har fått stämpel som ett område bara för de rika.

Bedömningen av detaljplanen är att den möjliggör att bibehålla temporära, flexibla aktiviteter samtidigt som området utvecklas mot den långsiktiga visionen, vilket är positivt för identiteten. Hur pass tillgängligt och attraktivt Frihamnen kommer att upplevas i framtiden beror till stor del på de platsskapande aktiviteter som sker nu och framåt och vilka målpunkter som behålls och vilka man etablerar. Att bara ta bort idag etablerade målpunkter och lägga till nya bedöms som kontraproduktivt.

Utan en mental bild av Frihamnen kommer besökare inte att känna till området eller vilja ta sig dit. Identiteten i Frihamnen idag präglas av både positiva och negativa saker enligt deltagarna i dialogen. Negativa aspekter som lyftes fram var att det idag är ett stort, tomt, centralt men svårtillgängligt och ganska dött område. Den ödsliga känslan vill man inte ha kvar. Positiva aspekter som framkom var rollerderbyn, platsbyggnadsaktiviteterna, och Bukowskis. Frihamnens styrka sedan varvens nedläggning är samtidigt den stora ytan där det storskaliga har en kvalitet för evenemang som metal-town, racerbana med mera. Dialogdeltagarna diskuterade vilka delar av identiteten som man gärna vill ha med sig in i det framtida Frihamnen. Idéer kring detta var:

- Gruppen såg det som viktigt att de tillfälliga aktiviteterna får fortsätta och kanske också kan få vara i magasinerna som en övergång.
- Bevara hus/byggnader som kan möjliggöra låga lokalhyror och bidra till ett varierat utbud. Gör till exempel om lagerhusen till en pittoresk, spännande saluhall liknande Kungstorget, skapa en exklusivitet som bryter mot det nya "flashiga" – en retro mötesplats. Kombinera kultur och handel på samma plats. Använd material och inslag från gamla byggnader för att bibehålla en identitet, känsla, äldre uttryck och gestaltning.
- Satsningar behöver göras kopplat till båttrafiken till området. Att tillgängliggöra med båt stärker hamnstads/sjöfartsidentiteten.
- Frihamnen är en hamnstad men med en ny form. Människor ska känna sig fria. Det är viktigt att inte täppa till allting med bostäder utan lämna plats för framtiden och det vi inte vet. Det är viktigt att det finns experimentytor.
- En synpunkt på hur man skapar en egen identitet är att inte härma andra städer.

I diskussionen om måluppfyllelse kopplat till dialog och deltagande, ansåg någon att man bara kan avgöra efteråt om målet uppfylls. Man påpekade också att referensgruppen och de

som deltar på denna dialog inte representerar hela befolkningen. Äldre är till exempel inte med. Det skulle kunna ske ett utbyte och lärande mellan äldre och yngre.

Befintliga byggnader

SKA Planprogram: De lokaler som finns i Frihamnen idag är i stor utsträckning i dåligt skick och i behov av renoveringar. Istället för att riva allt kan vissa fastigheter sparas och ge upphov till billiga lokaler för verksamheter med låg betalningsförmåga men stort socialt värde. Utmaningen ligger i att släppa kontrollen och möjliggöra för det spontana och oplanerade och att hitta former för finansiering av värdeskapande aktiviteter.

Här kan vi se att planen möjliggör en sådan utveckling genom att vissa befintliga byggnader

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

föreslås finnas kvar. Om priserna på dessa lokaler går upp som en följd av utvecklingen i området och bara ett fåtal verksamheter har råd att hyra in sig, har den positiva effekten på de sociala värdena i området dock gått förlorade.

Förslag på bild: någon av de befintliga byggnaderna i Frihamnen

8. Slutsatser

8.1 Rekommendationer för revidering av detaljplanen

I detta avsnitt sammanfattas på vilka punkter detaljplanen bör justeras för att öka social hållbarhet.

8.1.1 SAMMANHÅLLEN STAD

- Möjliggör för kostnadsfria aktiviteter och bibehåll befintliga lokaler för en variation i lokalhyror.
- Möjliggör en flexibilitet i användning och verksamheter. I strategiskt viktiga punkter bör bostäder inte tillåtas i gatuplan.
- I utbyggnaden av Kville fanns uttalat att man ville ha en blandning av storlekar på bostäder, men i realiteten blev det bara 2:or och 3:or. Det är viktigt att tillgodose behovet också av stora bostäder. Då ökar möjligheterna för fler grupper att kunna bo i Frihamnen.
- Kopplingar för gång och cykel mot Brämaregården bör studeras vidare ur sociala perspektiv; vad finns där passagen landar i Brämaregården? Vilka funktioner finns längs kopplingarna? Planen bör exempelvis styra så att p-husen kompletteras med verksamheter och att entréerna placeras medvetet i förhållande till viktiga stråk/kopplingar med andra områden.
- Etablera många kopplingar för gång och cykel mellan Frihamnen och resten av staden, redan i etapp 1.
- Tiden fram till ett färdigbyggt Frihamnen är viktig att hantera som en faktor i integrationen av området med sin omgivning.
- Möjliggör unika målpunkter som attraherar folk även utanför stadsdelen. Det är också önskvärt att Frihamnen och angränsande stadsdelar har ett utbyte vad gäller service och offentlig verksamhet, så att området blir integrerat i befintlig stad. Detta förutsatt att resor och transporter kan ske på ett miljömässigt hållbart sätt.
- Reglera vilken storlek av bostäder som ska finnas för att säkerställa en variation.
- Möjliggör ett finmaskigt och gent gångnät, och ett finmaskigt och gent cykelnät. Genom planen bör man arbeta för ett fungerande transportsystem där fotgängare och cyklister har stor möjlighet att röra sig inom hela området men där övriga trafikslag kommer fram i den mån det krävs.
- Skapa fler broar för gång och cykel mellan den mittersta och den södra piren.
- Säkerställ att verksamheter med låg betalningsförmåga får utrymme i det nya.
- Redovisa tydligare hur vattnet som resurs tas tillvara.
- Möjliggör en variation i typ av verksamheter inom ett kvarter.
- Placering av sjukhus i stadsdelen ställer krav på både parkering och tillfarer. Detta bör studeras noga så att de inte blir en barriär, samt att de flöden som

ett sjukhus skapar inte uppstår i trånga sektorer med köer och ovarsamt körande som följd.

8.1.2 SAMSPEL

- Placera attraktiva målpunkter längs publika stråk där man joggar och promenerar.
- Detaljplanen bör möjliggöra byggrätter för verksamheter i Jubileumsparken.
- Etablera en fysisk och mental koppling mellan Keillers park och Jubileumsparken redan i etapp 1.
- Gestaltningprogram är ett viktigt verktyg för att visa på intentioner och kvaliteter som krävs för att skapa ett liv mellan husen, en intimitet som saknas i den översiktliga strukturen. Ett gestaltningprogram kan också tydliggöra vad som är offentligt/privat.
- Beakta lokalklimatet särskilt vid skolområdena och vid färjelägen.
- Attraktioner eller målpunkter bör förläggas strategiskt så att även de mer avlägsna offentliga rummen befolkas.
- Om Jublieumsparken skall vara tillgänglig även för grupper med rörelsehinder krävs att man löser angöring till parken. Det är också av stor vikt att stråken från både parkering och hållplatser till parken blir trygga och säkra. Vid Slottskogen, som är ett bra exempel, finns flera parkeringar nära parkens entréer och en hållplats som nästan går in i parken.

8.1.3 VARDAGSLIV

- Skapa tydlighet kring hur mötet med vattnet sker. Säkerställ i gestaltningprogram samt genom att aktivt möjliggöra bryggor och liknande i detaljplanen.
- Strukturen för gångfartsgator behöver funderas igenom sett ur olika gruppers behov. Kanske kan man ha lokalgator med max 30 km/h på en del gator, gångfartsgator på en del och rena gågator på andra? Exempelvis i skolområdena bör det vara rena gågator.
- Handikapparkering måste rymmas närmast bostadshusen.
- Möjliggör ytor för Styr o ställ, samåkning, småbussar, bilpooler med mera.
- Överväg att skapa ett kollektivtrafikstråk inne i området. Tänk på att inte räkna in gångstråk genom parker när avstånd till hållplatser för kollektivtrafik ska mätas, eftersom många går omvägar om de upplever parken som otrygg.
- Tydliggör hur det är tänkt att samnyttjande ska ske, samt vad som ska samnyttjas mellan skolor, andra verksamheter och allmänheten. Detta är särskilt viktigt vad gäller utemiljön.
- Vid markanvisning är det viktigt att möjliggöra även för mindre byggmästare och byggemenskaper att kunna bygga i området.
- Detaljplanen möjliggör rumsliga förutsättningar för blandade bostadsformer, upplåtelseformer och prisklasser men garanterar det inte. Detaljplanen kan dock styra storlek på byggnaderna och det är då viktigt att säkerställa en variation, jämt fördelad över området, så att det inte uppstår tydliga grupperingar eller hierarkier. Det är även viktigt att särskilt undvara platser för ofta mindre prioriterade bostadstyper som exempelvis trygghetsboenden.

- Nästan alla typer av målpunkter drar till sig trafik (gående, cykel och bil). Varje målpunkt måste därför få en lämplig placering utifrån vilken trafik målpunkten genererar.

8.1.4 IDENTITET

- Positiva saker som Frihamnen förknippas med idag är de platsskapande aktiviteterna och de öppna ytorna där det finns utrymme för tillfälliga evenemang. Det är viktigt att dessa element lever vidare i någon form och omfattning under de olika utbyggnadsetapperna. Det är också viktigt att andra befintliga målpunkter och aktiviteter kan behållas.

8.2 Fortsatt arbete efter etapp 1

De aktörer som är verksamma i Frihamnen måste ta gemensamt ansvar och verka för att sociala värden värnas och aktivt planera och bygga en stadsdel som möjliggör en socialt hållbar stad. Detta sägs i social konsekvensanalys för Frihamnen och Ringön och är värt att återigen poängtera.

I detta avsnitt sammanfattas sådana aspekter som behöver leva vidare i processen med att bygga ett socialt hållbart Frihamnen, utöver det som detaljplanen kan reglera.

8.2.1 SAMMANHÅLLEN STAD

- Omsorg om gestaltning och trygghetsaspekter är avgörande för gång- och cykelpassagers funktion.
- Att fortsätta med platsskapande aktiviteter i samband med kopplingarna till andra områden kan vara ett sätt att skapa trygghet men också målpunkter och identitet för området.
- Ta hänsyn till och fortsatt ha en aktiv dialog med befintliga aktörer som verkar inom området idag.
- En fortsatt dialog bör föras med Västtrafik om alternativ för småskalig kollektivtrafik inom området.
- Piren längts i söder i Frihamnen ingår inte i etapp 1. Det finns en risk för en alltför privat känsla på den pirens norra sida om byggnader/balkonger går för långt ut över kajen. Det kommer att finnas möjlighet att skapa både bra offentliga och mer privata rum här, bara man inte stänger av möjligheten att röra sig. Deltagare i dialogen tyckte att det krävs en bred kaj för att det ska upplevas som offentligt. I kommande arbete bör det studeras hur allmänheten kan röra sig längs den norra kajkanten, vilket är av stor vikt för att tillgängliggöra hela piren. Det bör även övervägas om ett färjeläge kan lokaliseras längst ut på piren, i parken, för att betona dess offentliga karaktär. Parken på den södra piren är dessutom en stor park, även om den ser liten ut jämfört med Jubileumsparken, och den bör vara till för alla. Det bör istället vara privata grönytor på gårdar och på tak.
- Det kan vara önskvärt att ett färjeläge planeras in längst ut i Jubileumsparken för ökad tillgänglighet och för att den ska upplevas mindre som en återvändszon. Denna del ingår inte heller i etapp 1, men diskuterades mycket under dialogen med både vuxna och barn.

8.2.2 SAMSPEL

- Vid gestaltningen av Jubileumsparken är det viktigt att säkerställa flera vägar in och ut, liksom en utformning med överblickbarhet och orienterbarhet som ledstjärnor.

- Konst kan vara ett sätt att understryka att en plats är offentlig.
- Vid offentliga platser måste gestaltningen väga in vikten av att skapa skugga, särskilt kring de platser där lekplatser kommer att finnas.
- Deltagarna i dialogen hade flera idéer kring Jubileumsparken, vilka kan föras vidare i kommande planerings- och gestaltungsarbete:
  - Inomhuspark i skjul 113
  - Jubileumsparken ska vara föränderlig, det bör finnas temporära inslag som gör att man vill upptäcka den igen och igen – upptäckarglädje.
  - Åldersblandning – olika verksamheter/aktiviteter som gör att olika åldrar möts (till exempel kombinera boulebana med basketplan – något som kan samexistera vid samma tid.)
  - Offentlig verksamhet kopplat till parken, serviceunderhållna parker med personal och tillgängligt material/funktioner.

8.2.3 VARDAGSLIV

- Parkeringshus upplevs ofta som otrygga. Utforma områdets parkeringshus så att de är ljusa och har långa siktlinjer. Vägarna till och från parkeringshusen måste också utformas trygga.

8.2.4 IDENTITET

- Det är centralt att Frihamnen-området, när det är färdigbyggt i sin helhet, inte utåt sett uppfattas som omgärdat av en "mur" vilket kan vara en risk i och med den höga bebyggelse som planen visar i områdets nordöstra kant. Gestaltningen av områdets utkanter är avgörande för hur området kommer att uppfattas och är en viktig del av identiteten. Inbjudande entrépunkter och fasader som inte sluter sig är viktigt.
- I dialogen med de vuxna lyftes att det är viktigt att mål också lever vidare i processen utöver vad som kan bestämmas i detaljplanen.
- I fortsatt dialogarbete bör man försöka nå fler grupper, exempelvis äldre.

9. Referenser

Boverket, *Detaljplanering*, 2015a

<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/detaljplanering/>

Boverket, *Planbestämmelser som saknar lagstöd*, 2015b

<http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/detaljplan/planbestammelser/att-reglera-med-planbestammelser/planbestammelser-som-saknar-lagstod/>

Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, *[SKA]Social konsekvensanalys – Planering med människor i fokus 1.0*, 2011a

https://goteborg.se/wps/wcm/connect/7a225b9b-821e-435d-80ba-f3fba09fd443/OPA_SKA.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad, *Ifyllbar matris för Social konsekvensanalys*, 2011b

https://goteborg.se/wps/wcm/connect/289c4e68-7bf7-4b3e-a9be-7c226d36748a/L-Matrisreal-SBK_Ifyllbar.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, *Program för Frihamnen och del av Ringön – inom stadsdelen Lundbyvassen i Göteborg – Programsamråd 4 juni – 9 september 2014*, diariennr. 0652/12, 2014a

Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, *Social konsekvensanalys – Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*, 2014b

Göteborgs Stad, *Vision Älvstaden*, 2012

http://alvstaden.goteborg.se/wp-content/uploads/2012/12/vision_alvstaden_sv_web.pdf

Göteborgs Stad *Medborgardialog Frihamnen – dokumentation av medborgardialoger 2011-2014*

Solstudie 20151018 tillhörande detaljplan för Frihamnen etapp 1

Sweco, *Barnkonsekvensanalys för Frihamnen etapp 1*, 2015

10. Bilaga

Frågeställningar under dialog med vuxna 2015-10-22.

Frågor kopplade till platser/stråk på planen

Börja med att utgå från er själva.

- Titta på planen. Hitta de markerade offentliga rummen, skolgårdarna och parkerna. Vad krävs för att dessa ska vara bra ur socialt perspektiv? Skriv ner Styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.
- Titta på planen. Hitta de markerade stråken/där man rör sig, både inom Frihamnen och till/från närliggande stadsdelar. Vad krävs för att dessa ska bli bra ur socialt perspektiv? Skriv ner Styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.
- Vad är viktiga målpunkter/verksamheter i Frihamnen? Skriv på postits och fäst på planen.
  - Hur påverkas livet mellan husen av olika verksamheters läge och innehåll?
  - Går det att ta sig till dessa målpunkter på ett bra sätt tycker ni? Förklara varför ni tycker så.
  - Om man tittar på planen – saknas någon målpunkt? Varför?
- Vad krävs för att platser/målpunkter/stråk ska upplevas som trygga under olika tider/årstider? Skriv ner styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.

Titta på frågorna igen – men tänk utifrån andra än er själva: män, kvinnor, äldre, barn, funktionshindrade, besökare, boende, arbetare etc. Blir svaren annorlunda? Skriv i så fall detta på postits och fäst på planen!

Gemensam diskussion – identitet och integration

- Vad förknippar ni Frihamnen med?
- Är det något av detta som är viktigt att det finns kvar i framtiden, som kan ingå i planen?
- Vad kan ingå i en ny identitet, ser ni att planen i så fall stödjer det?
- I Göteborg är stadskärnan som ett vardagsrum för alla. Vad kan man göra inom planen för att Frihamnen också ska bli det?

Sammanfattning/måluppfyllelse

Stäm av planens olika delar mot målbilden:

- Ger planen möjlighet för målen att uppfyllas? På vilket sätt?
- Vad behöver förbättras i planen för att målet ska kunna uppfyllas?
- Saknas något mål?